

**Discurs-programa del debat d'investidura
Cerni Escalé - Concòrdia**

Consell General, 9-10 de maig del 2023

Gràcies senyor síndic,
Senyora subsíndica,
Conselleres i consellers generals,
Membres de la premsa, sovint oblidats però baluard de la nostra democràcia,

Xavier Espot Zamora serà el proper cap de Govern. Pretendre altrament seria fer un exercici absurd de teatralitat parlamentària. És just que sigui així, perquè Demòcrates per Andorra ha guanyat aquestes eleccions seguint les normes del joc que coneixíem abans de començar. Parlarem més endavant sobre si aquestes normes també són justes, però són les que recull la llei i les úniques que importen en la sessió d'avui. DA té plena legitimitat per governar. Estic tranquil com a andorrà sabent que el proper Govern estarà encapçalat per una persona intel·ligent i treballadora.

Ocupo aquesta tribuna gràcies al suport dels companys de files de Concòrdia. També gràcies al centenar de persones que han prestat els seus noms i el seu esforç al nostre moviment i a aquelles que ens han votat. Som conscients que la nostra veu ja no és solament la nostra veu, sinó que ha pres amplada. Que hem de vetllar a partir d'ara per les nostres aliades i aliats, però també i per igual, per aquelles persones que no ho són. És una responsabilitat preciosa, que defensarem cada vegada que en tinguem l'ocasió. Avui n'és una. Ho és amb el suport imprescindible de les conselleres i consellers del Partit Socialdemòcrata, a qui vull agrair no solament la confiança, sinó també la generositat i l'altura de mires. No hi reben res a canvi, potser fins i tot al contrari. És una demostració de com el PS fa passar el país primer. Des de Concòrdia esperem demostrar que nosaltres també prendrem les decisions que corresponguin pensant primer i sobretot en Andorra.

Venim d'arribar a la política institucional i hem de ser modestos i honestos amb aquesta circumstància. Ens correspon treballar des del Consell General i no des del Govern. És malgrat això un privilegi parlar-vos de quines serien les prioritats i accions de Concòrdia en l'executiu i des del Consell en la tasca legislativa i en la parlamentària de control de l'acció de Govern.

Vull puntualitzar que al llarg d'aquest discurs i dels que practicaré durant els propers quatre anys en aquesta cambra utilitzaré de forma alterativa el masculí i el femení genèric. Dir per exemple que “Andorra depèn de totes nosaltres” és dir que depèn de nosaltres indistintament del gènere. Proposarem també, a fi de fer més inclusiu el llenguatge fet servir en la legislació que produïrem conjuntament durant els propers anys, una revisió molt substancial de la Proposta d'acord del 2002 sobre criteris de concepte i de forma per a l'elaboració de les proposicions i dels projectes de llei, que roman sense actualitzar des de la seva aprovació. D'ençà de l'any 2002 hem viscut avenços importants en matèria de gènere i d'igualtat, que és de justícia incorporar en la pràctica legislativa.

De forma immediata i com a primeres accions del grup parlamentari de Concòrdia durem a terme quatre mesures:

1. En primer lloc, farem públiques declaracions de béns de les nostres conselleres i consellers. És la primera vegada que un grup parlamentari ho fa. No tenim por d'ensenyar el que tenim ni ens enriqueim en el nostre pas per aquesta institució. Publicarem també íntegrament totes les despeses del grup.
2. En segon lloc, incorporarem al lloc web concordia.ad, sota una pestanya de transparència, tota la informació que rebí el nostre grup parlamentari, a excepció d'aquella que tingui consideració de secret d'Estat. Això vol dir que la pràctica totalitat de la informació de la qual disposi Concòrdia serà accessible també per la ciutadania. Queixar-nos de la baixa participació en les nostres eleccions sense donar eines a les electores per formar part amb ple coneixement del debat públic seria poc ètic.
3. Publicarem també l'agenda del nostre grup parlamentari, perquè tothom pugui saber amb qui i quan ens reunim. No permetrem, en cap cas, que les veus d'aquelles persones amb més recursos i amb accés més natural a les institucions pesin més que les de qualsevol andorrana o andorrà.

Aquestes són accions que també emprendríem si forméssim part del Govern.

Som hereves dels consellers i conselleres que ens han precedit en aquesta cambra. Això vol dir també que el que fem durant els propers quatre anys serà el llegat de les generacions que vindran. Aquesta mirada que creua generacions és essencial en un món de recursos escassos i ens obliga a superar la barrera de les legislatures. Ens obliga a pensar més enllà dels quatre anys que passarem en aquesta cambra i a crear consensos amplis que assegurin que, governi qui governi en els anys que vindran, queden garantides al llarg del temps les reformes més importants del nostre Estat.

En el primer discurs d'investidura d'un cap de Govern, l'any 1982, deia Òscar Ribas Reig que Andorra es trobava davant de la necessitat inajornable de dur a terme una ordenació del territori que contemplés el creixement moderat de la població. Any 1982. Utilitzava la paraula "inajornable". Quaranta anys després no existeixen encara estudis de càrrega als nostres plans d'urbanisme, malgrat esforços recents en aquest sentit. En tot cas, no sabem quins són els recursos dels quals disposem i quin és l'impacte real de les construccions que es multipliquen a les nostres valls.

Construir immobles té un impacte directe en el medi que ocupen, en la mobilitat, en els recursos que es consumeixen, i en els serveis públics, des de la recollida de residus fins al nombre de llits de l'hospital i els professors necessaris a les escoles. És necessari, en primer lloc, establir millor on i com es construeix, i limitar les noves urbanitzacions a la capacitat

de càrrega del país. Dic del país i no de la parròquia. És ben conegut pels membres d'aquesta cambra que la constitució atorga la competència en matèria d'urbanisme als comuns. Ho és també, però, que aquesta competència se circumscriu en les normes que estableixi l'Estat.

El Consell General pot per tant assumir la responsabilitat de modificar la Llei del sòl, establint criteris més estrictes que, al seu torn, desenvolupin i apliquin els comuns. Això inclou tipificar els usos de les parcel·les, ja siguin aquestes dedicades a l'habitatge residencial, al comerç, a l'ús agrícola, a l'ús industrial o quan formin part d'un espai natural protegit. Aquesta acció ha de permetre ordenar les activitats, donant tranquil·litat en el dia a dia de les persones, creant oportunitat econòmica, i contribuint a la protecció del nostre entorn natural. Hauria de ser obligatori també incloure a partir d'ara als plans d'urbanisme comunals els criteris paisatgístics, revisar les zones afectades per riscos naturals i fer obligatòria la reducció de l'edificabilitat a les parròquies, establint límits totals segons la mencionada capacitat de càrrega. Finalment, és possible seqüenciar el desenvolupament de noves urbanitzacions al llarg del temps, estabilitzant així el mercat de la construcció i permetent un creixement molt més orgànic i controlat.

És necessària també una reflexió global del Govern sobre la ubicació i funcionament de totes les infraestructures públiques. Aquestes poden ser de caràcter assistencial, com els hospitals i centres de salut, esportiu, educatiu, cultural o de convivència, com les nostres places i carrers. Hem d'aconseguir donar millor servei públic localment mitjançant una reflexió nacional. Hem de dur a terme sobretot un canvi de perspectiva, evitant els petits canvis perquè tot segueixi exactament igual.

Quan el Consell General i el Govern deixen d'exercir com a reguladors de l'activitat constructiva s'imposa l'interès particular. Algunes d'aquestes persones són responsables i construeixen únicament el que necessiten i el que és ecològicament sostenible. Hi ha fins i tot qui ha adquirit el 30% de certes unitats d'actuació per tal d'evitar que s'hi pugui urbanitzar i conservar així l'entorn natural. És una actitud que jo qualificaria d'heroica. El cert però és que amb l'actual permissivitat en la construcció són aquells que practiquen el capitalisme salvatge els que especulen, els que no tenen miraments en l'impacte de les noves construccions, els que més s'enriqueixen.

Durant generacions no s'ha esgotat l'edificabilitat dels terrenys on es construïa ni s'ha construït en molts terrenys que eren urbanitzables. Han estat conductes de responsabilitat, sentit comú, consciència d'escala i solidaritat intergeneracional.

Hem de fer més per protegir els camins, les bordes i els cortals, per embellir les nostres carreteres amb els recursos del territori i per donar valor als materials constructius tradicionals, com són la pedra i la pissarra, i introduint de manera més decidida la utilització

de la fusta. Són aquests aspectes cabdals també del model de desenvolupament turístic. A mesura que augmenta la densitat al centre de les nostres valls, a mesura que l'harmonia estètica tradicional andorrana desapareix, perdem també capacitat d'atracció davant dels nouvinguts. Això és particularment cert per aquelles persones que busquen calma i harmonia venint a visitar el nostre país. És a dir, pel turisme que més complementari és amb la vida assossegada i saludable de les andorranes, i per aquell que acostuma a practicar una major despesa al país.

L'agricultura i la ramaderia no són únicament activitats econòmiques privades. Representen també un servei públic. Alliberen espai que altrament estaria ocupat pel totxo i fan perviure també els usos, costums i tradicions del nostre país. No hem d'oblidar que la pagesia ha representat la principal activitat econòmica d'Andorra durant segles i fins fa tot just setanta anys. Abans el problema era evitar que els camps fossin erms. Ja fa anys que el risc més gran no són els rendiments reduïts de la terra, sinó l'existència mateixa dels camps. Una política de vigorós suport a les activitats del sector primari permet un major grau d'autosuficiència alimentària i conserva també el territori. N'és un exemple la millora forestal i la protecció d'incendis que té lloc quan la cabana d'oví peix i alimentant-se netejant el sotabosc.

Hi ha moltes altres mesures que tracen un cercle virtuós de sostenibilitat ambiental i vida saludable, com pot ser la promoció dels productes locals, l'ampliació dels horts urbans en col·laboració amb els comuns, donar més vida al riu a les valls centrals, o la promoció de mercats per als petits productors. Per tal de gaudir i entendre millor el nostre entorn confiem també en una educació que privilegiï el consum raonable, la cuina d'aprofitament i el coneixement de la nostra geografia i de tot el patrimoni que conté.

Els nostres pitjors enemics són la desídia i la inèrcia. És pensar que no hi ha alternatives i que mesures com l'ampliació del sistema de reserves naturals del país és fer combregar amb rodes de molí. Des de Concòrdia promourem una nova llei que creï un parc natural protegit envoltant el país de forma continuada, des del Madriu fins a Enclar, passant per la Coma dels Llops, les valls d'Incles i Ransol, i incorporant els parcs naturals de Sorteny i del Comapedrosa. La nostra voluntat és que aquest compregui més del 50% del territori nacional. La mateixa proposició de llei inclourà criteris específics de protecció de la flora i fauna, i preveurà corredors ecològics que permetin als animals creuar les zones habitades, reforçant així l'intercanvi ecològic i la biodiversitat. Dins del parc es pot donar incentius per a la reconstrucció de les bordes i cabanes tradicionals que hi hagin existit.

M'agradaria acabar esmentant breument, dins de les reflexions de territori, deia, la necessitat de vetllar per conservar i utilitzar racionalment l'energia. En un context en el qual Andorra importa la majoria de l'energia que produeix agafa força el concepte de sobirania energètica. Sobirania energètica vol dir no únicament produir-ne més al país, que és absolutament

necessari, sinó també reduir el consum. Això és particularment rellevant en aquelles activitats més intensives en l'ús d'electricitat i requereix un esforç de civisme, però també l'aplicació de noves normes. Cal augmentar l'oferta mitjançant la producció d'energia renovable amb infraestructures públiques i desenvolupar plans de biomassa forestal. Defensem també ser més estrictes i solidaris en l'ús energètic. Una d'aquestes mesures és revisar la política tarifària de FEDA augmentant els preus en els trams de consum més elevats. Des de Concòrdia promourem també, per la via legislativa, un Pla Hidrològic Nacional que racionalitzi el recurs hídic, tot permetent el consum d'aigua i el seu ús en la producció d'energia elèctrica. És necessari no únicament pel nostre país, sinó també per donar accés a l'aigua a les poblacions per on passa la Valira més enllà de la Farga de Moles. Un Alt Urgell sec és una Andorra més pobra.

El territori és portador d'identitat, però també ho són les llars. També ho són les famílies i l'espai que aquestes habiten. Llocs i llars configuren qui som i com ens sentim respecte al nostre país. Si el ciment es menja les valls perdem el territori. Si puja el preu de l'habitatge per culpa de la inversió que ve de fora; si les andorranes i andorrans se'n van a viure a la Seu esdevenint persones frontereres; si altres abandonen la idea de viure al país, perquè és massa car; perdem també a les famílies. És una situació que no podem normalitzar. Un país que perd les persones i el territori és un país que està perdut. És un país on no hi pot haver identitat, solidaritat i comunitat.

No pot ser que Andorra tingui el mateix nombre d'habitants que fa quinze anys, que s'hi hagi construït molt més, i que alhora sigui tan difícil trobar un lloc on viure. Ens hem de preguntar com és que ha pujat tant el preu de l'habitatge. Hi ha sobretot un element que ha canviat en els darrers anys i és l'augment més que considerable d'inversió estrangera en immobiliari. S'han dut a terme operacions en pocs anys per valor de més de mil milions d'euros, comprant pisos i cases que podrien haver ocupat persones del país. Aquesta inversió ha revertit també en una major construcció residencial a Andorra, però d'immobles que pel seu alt cost no aniran destinats a aquells que busquen un habitatge. El seu impacte també rebaixa sovint la qualitat de vida i fa disminuir el valor dels immobles ja existents.

Al nostre país durant segles les terres eren una extensió de la casa. Desprendre's de la terra era dolorós. No solament es reduïen superfícies, sinó que era la pròpia casa la que empetitia. Eren altres temps i la temptació de vendre a un preu alt en una societat de consum és comprensible. Per això mateix ha d'intervenir l'Estat. El primer pas és entendre millor la situació. Un instrument que ens hi ajudaria i del que es porta parlant en els debats del Consell General des dels anys setanta és el registre de la propietat. Aquesta hauria de ser una iniciativa del Consell, però treballada colze a colze amb el Govern i amb la Cambra de Notaris.

En el fons el problema de l'habitatge és un problema d'oferta i demanda. En una situació de preus elevats hi ha dues solucions: reduir la demanda o augmentar l'oferta. Hem de fer ambdues coses.

Per la part de la demanda proposem limitar la inversió estrangera mitjançant l'establiment d'un estricte sistema de quotes que limiti el nombre d'immobles que poden ser comprats per persones que no viuen ja al nostre país. Hi ha també palanques tributàries útils. Considerem necessari en aquest sentit augmentar l'Impost de Transmissions Patrimonials del 4% actual a un tipus del 10% per a totes les operacions en les quals l'immoble no estigui destinat a primera residència. Un govern de Concòrdia també augmentaria l'impost sobre les plusvàlues immobiliàries per desincentivar per la via fiscal operacions especulatives.

Hi ha moltes mesures possibles per tal d'augmentar l'oferta. Aquella de la que més s'ha parlat, en aquesta cambra i fora d'ella, és l'adquisició i la construcció en sòl públic d'immobles per part del Govern i dels comuns. En alguns casos es tracta de projectes conjunts entre administracions. Des de Concòrdia creiem que s'ha de seguir augmentant el parc públic d'habitatges disponibles. Aquesta no pot ser però la única solució, perquè representa un cost important per l'administració, particularment en un moment en el qual els preus de mercat per a la compra són molt elevats. Seria en aquest sentit molt preferible limitar la inversió estrangera primer, reduint el preu de les operacions immobiliàries, i després dur a terme les inversions públiques necessàries.

Una altra manera d'aconseguir un parc d'habitatge públic nombrós és augmentant el percentatge de cessió i rebent-lo en espècie en la forma de pisos construïts. M'explico: l'Administració concedeix els permisos per a noves construccions i urbanitzacions. En contrapartida rep la cessió, que sovint té forma de compensació econòmica. És a dir, el sector públic dona el permís per construir a canvi de diners o de terres. L'administració podria però optar per rebre alguns dels pisos que s'estan construint en la nova promoció com a cessió urbanística. Això fa que es disposi d'habitatges que a més no estan concentrats en un sol indret. S'evita la creació de ghettos i es reforça la convivència entre persones que tenen ocupacions i economies domèstiques variades. Això ja ho permet la llei i aplicar-ho és qüestió de voluntat política.

Altres mesures efectives que emprendreiem són els préstecs tous per a la rehabilitació d'immobles, sempre que aquests es destinin al lloguer almenys durant els 10 anys següents a les obres, i que el seu preu de mercat sigui raonable. Es pot també augmentar els préstecs preferents per a l'accés al primer habitatge. Es pot reduir l'impost comunal sobre els rendiments arrendataris assegurant el repartiment equitatiu de la reducció entre el llogater i el propietari. Es pot afavorir el cohabitatge, particularment per a les persones joves i per a persones grans, no solament incrementant l'oferta disponible, sinó també combatent la soledat de la tercera edat.

És una gran contradicció que Andorra tingui tants pisos buits i alhora que els seus residents no trobin un lloc on viure a preu raonable. És una situació que hem d'afrontar amb valentia. En aquest sentit advoquem per modificar la Llei del cadastre perquè la informació relativa a les titularitats sigui pública i consultable, després d'un període suficient d'avís als propietaris. Això crea un incentiu perquè els titulars declarin els béns a les seves agències tributàries. Són molts els pisos que romanen buits perquè no van ser declarats en el seu moment.

Hem de ser honestos: les persones amb rendes més baixes a Andorra estan pagant en major mesura el cost social del nostre desenvolupament. Per cada immoble ja construït que es ven a una persona no resident, ja tingui aquesta l'objectiu d'utilitzar-la com a segona residència o com a producte d'inversió, el venedor genera una important plusvàlua i els llogaters del país hi perden un sostre. De res serveix que algunes famílies tenidores de pisos i de terres segueixin fent-se més riques amb les seves compra-ventes si el país és consegüentment més pobre.

Andorra ha passat de vendre els seus productes a vendre's els plats i les cases. Ha cedit també espai en els seus mercats, sovint desplaçant les empreses que hi conviuen. Estem en venda i això implica una desandorranització progressiva del país. És un procés que s'ha de reorientar. Des de Concòrdia farem una proposició de modificació de la Llei d'inversió estrangera, per tal de permetre aquesta únicament quan aportï valor afegit, protegint els negocis locals i evitant la seva substitució. Volem cuidar i preservar l'empresa familiar andorrana.

Hi ha una part de la inversió estrangera, aquella que aporta valor diferencial al nostre país, que continua sent benvinguda i que s'ha de reforçar. En aquest sentit, existeixen avantatges competitius més clares en aquelles mercaderies i serveis que no requereixen un desplaçament físic fora de les nostres fronteres. La producció artística, l'audiovisual, les noves indústries de la informació o la recerca, són tots ells sectors en els quals Andorra pot aportar més. Fins i tot dins d'aquestes indústries cal assegurar la qualitat de les propostes que es duen a terme al país. Estic segur que protegirem a capa i espasa la reputació dels productes i dels serveis d'origen andorrà. Això solament es pot dur a terme des de la seva qualitat.

Durant els darrers quatre anys s'han fet més àgils els tràmits per a l'obtenció dels permisos d'inversió estrangera i estic segur que podem continuar reduint traves per a les inversions que realment ens interessin. Hi ha molt a fer també per reduir els encavalcaments administratius que existeixen entre Govern i comuns en l'obertura de nous negocis o per promoure la contractació de professionals del país per part de les empreses que s'hi

instal·len. Aquesta darrera mesura és particularment rellevant entre els residents que treballen per compte propi, com són els creadors de contingut i els nòmades digitals.

Abans d'escriure aquest parlament he llegit una per una totes les intervencions dutes a terme en debats d'investidura. En cada un dels discursos d'investidura des del primer l'any 1982, tant per part d'aquells que van ser finalment caps de govern com del representant de l'oposició, en totes aquestes intervencions s'ha evocat la necessitat de diversificar l'economia andorrana més enllà dels sectors turístic i comercial. Aquesta és una oportunitat que roman latent malgrat els esforços empresos fins ara.

L'altra cara de la mercantilització i de la inversió estrangera substitutiva és l'emprenedoria. El conformisme i les solucions passives són enemigues del progrés econòmic. Ens hem de creure que el futur depèn molt més de les andorranes i andorrans que d'inversors de Dubai o Singapur. Hem d'aconseguir que el model d'Andorra sigui únic bastint-lo entorn de les nostres singularitats i evitant l'oferta comercial i turística que es pot trobar a qualsevol altre lloc. Ens plantejem, com a mesura central per donar eines a l'emprenedoria nacional, la creació d'un viver d'empreses, teixint aliances amb particulars, amb la societat civil i amb els operadors econòmics. Proposarem durant els propers mesos un projecte per crear aquest espai i per envoltar-lo d'un ecosistema empresarial ric, que pot adoptar la forma d'un parc tecnològic. Pensem que el Govern ha de constituir també un fons d'inversió públic de participació privada per a acompanyar a les empreses innovadores i redoblar esforços perquè la recerca agafi protagonisme en l'agenda política.

És imprescindible per a l'emprenedoria i la innovació animar i acompanyar a aquelles persones que viuen al nostre país i que tenen idees alternatives de negoci. És també essencial, per tal d'aprofitar tot el talent andorrà, de fomentar el retorn dels nostres ciutadans a l'estranger. D'estar al Govern establiríem una base de dades de seguiment de les persones andorranes que estudien o treballen fora de les nostres fronteres. Ens assegurariem que aquests professionals són coneguts per les empreses del país i donariem facilitats perquè projectin el seu futur a Andorra. S'és sempre andorrà quan s'ha crescut al nostre país.

Per tal de fer possible l'emprenedoria és necessari desenvolupar un marc normatiu que articuli clarament les normes en matèries de finançament, de propietat intel·lectual, i específiques de sectors altament tecnificats. Sense aquesta seguretat jurídica els esforços de creixement difícilment arribaran a bon port. Senyores i senyors consellers, una vegada més depèn de nosaltres. També està al nostre abast activar mesures d'acompanyament normatiu, com ampliar la bonificació de nous i petits autònoms i crear figures societàries de tall cooperatiu.

Siguem clars: al nostre país li és necessària una evolució i no una revolució. Hem de creure en les noves oportunitats d'innovació i desenvolupament, però és essencial també continuar reforçant els sectors tradicionals. Podem fer-ho eliminant el màxim de traves administratives i corregint les disfuncions pròpies del mercat. Existeix una relació íntima entre les llibertats humanes i l'economia també lliure, sempre que sigui des del respecte i del manteniment d'una vida digna per cada una de les persones que contribueixen a l'activitat econòmica. Això implica salaris commensurats a la responsabilitat de la tasca que es duu a terme i suficients per viure dignament al país.

Els puntals de la nostra economia continuen sent el comerç i el turisme. És menester apuntar que per primera vegada en la nostra història la construcció ha sobrepassat aquests dos sectors com a principal contribuïdor del producte interior brut. De fet, aquest acumula més de la meitat dels llocs de treball que s'han creat a Andorra des del final de la pandèmia. Són llocs de treball la sostenibilitat dels quals està directament lligada a un mercat que, n'hem parlat abans, està inflat. Es tracta de persones que no podran integrar-se a la nostra comunitat a mig termini, perquè inevitablement arribarà el dia en què construïm menys. L'alternativa als pics temporals que tenen lloc és una regulació que condueixi a un creixement més harmoniós del sector.

Si parlem de comerç parlem també inevitablement del Pas de la Casa. És una qüestió de justícia històrica acabar amb l'oblit que el país ha mostrat envers aquesta població. La nostra vall més oriental, de cinc quilòmetres quadrats dins dels 468 que té el país, és l'única que no s'orienta naturalment cap a Espanya. Malgrat la seva petitesa és on es genera més d'un 20% del PIB. És la nostra porta d'entrada del Nord i també, per moltes de les persones que la utilitzen, la sola part d'Andorra que visitaran. Defensem el desenvolupament d'un pla estratègic d'embelliment i de creació d'atractius pel Pas de la Casa, tot assegurant l'accés adequat als serveis públics per part dels seus habitants.

Pel que fa al turisme considerem necessari reconduir una part de la despesa pública, a poc a poc, sense canvis bruscos però decididament, cap a activitats singularment andorranes i que permetin un major retorn. Es tracta de l'altra cara de la moneda davant de la portaventurització que viu Andorra mitjançant atraccions inconnexes i poc representatives de la nostra realitat. Intentar captar el nombre més gran de visitants possible, independentment del seu poder adquisitiu, embussa les nostres carreteres, empitjora la qualitat de l'aire, tensa els serveis públics i fa més difícil la convivència de les persones del país. Paradoxalment, les aglomeracions de trànsit, la contaminació i els altres efectes mencionats impedeixen al seu torn un turisme de despesa més elevada. Parlem clar, per les seves dimensions Andorra té un límit en el nombre de turistes que pot acollir. Ens hi atensem perillosament.

Des de Concòrdia creiem en orientar l'oferta turística en el patrimoni natural i cultural. Pensem que això s'ha de fer progressivament i de forma complementària als atractius actuals. La designació de la Vall del Madriu-Perafita-Claror com a patrimoni mundial o el reconeixement internacional a les festes del foc, com la crema del Mai i les falles, han de servir per preservar la nostra memòria alhora que ens posicionen com a destinació més abel·lidora en la mirada estrangera. Ens sembla interessant continuar promovent les estades de convencions i l'organització d'esdeveniments esportius, sempre que es respecti el medi natural i la biodiversitat.

Podem emprendre altres iniciatives per esperonar el turisme. Entre elles Concòrdia proposa el desenvolupament d'una aplicació mòbil que permeti una consulta integrada de tota la informació útil pel turista, des de la ubicació de rutes de muntanya i monuments fins a la localització i disponibilitat de productes comercials. Altres mesures d'interès són el foment de la nostra gastronomia; ampliar el nombre i serveis dels refugis guardats; fomentar nous allotjaments rurals; dinamitzar els espais museístics existents; o afavorir la venda de productes d'Andorra.

De ben poc ens serviran aquestes accions si no millorem la mobilitat. Desplaçar-se a l'interior del país torna a ser feixuc en molts moments del dia. Les hores a l'interior del vehicle són temps que es resta a l'activitat productiva, a la conciliació familiar o al lleure necessari. Comencem a donar per fet el coll d'ampolla a la Farga de Moles durant els caps de setmana, transitar pel carrer de la Unió es torna sovint una aventura homèrica i la CG-3 a l'altura de la Massana s'ha convertit en una congestió més recurrent que els refredats hivernals. Estem empicats i hi hem de posar solució.

És ben sabut pels membres d'aquesta cambra que el Consell General aprova els convenis i tractats internacionals. Farem doncs el possible en la negociació amb França i Espanya per l'arribada del tren al país. Ens sumarem també a la creació d'un transport col·lectiu de viatgers, per rail o similar, entre Sant Julià de Lòria i Escaldes Engordany, amb parades freqüents i un recorregut cèntric. Això comporta la possibilitat de reorientar una part de la flota d'autobusos actual al Nord del país, millorant la freqüència i les rutes de les quals disposem avui. Hem de connectar millor les poblacions i adaptar-nos més als horaris laborals de les persones. M'agradaria aprofitar per agrair el rol "motor" que ha tingut l'associació AndRail en el desenvolupament de moltes d'aquestes idees.

Millorar el transport públic allibera la circulació dels vehicles privats. El presents trobaran una bona predisposició per part del partit que represento per la finalització del vial de desviació del poble de Sant Julià, i per l'estudi i materialització de la desviació de la Massana. Són dues obres que permetran no solament reduir el temps de desplaçament, sinó que també faran possible la tranquil·litat i la vida de poble.

Sempre serà preferible soterrar els aparcaments de propietat pública, dotant les nostres poblacions de parcs i places. Hem d'aconseguir també que l'accés als aparcaments públics sigui mitjançant sistemes d'abonament compatibles entre parròquies. Això requereix legislació al respecte i una comunicació fluida amb els comuns.

Un altre sistema incipient de transport que el país comença a utilitzar és la connexió aeroportuària. És aquest un bon model d'infraestructura compartida, malgrat que l'única ruta comercial de la qual disposem fins ara sigui deficitària. Considerem en aquest sentit que s'ha de continuar els esforços per fer econòmicament viables les destinacions estrangeres, tot explorant les rutes estratègiques que el pròxim Govern es trobarà sobre la taula.

L'aeroport és solament un dels instruments dels quals podem dotar-nos des d'una política exterior prudent, però que també ha de ser estratègica i valenta. És en aquest sentit que és important concentrar els esforços diplomàtics d'Andorra en oportunitats tangibles pel país i prèviament identificades. També ho és descartar la participació en tots aquells altres fòrums i intercanvis que no siguin imprescindibles per conservar una bona imatge.

Tenim una assignatura pendent en trobar un encaix de col·laboració estreta amb el nostre entorn proper. És necessari crear més mecanismes per a la integració entre el país i les localitats que ens són limítrofes, donant preferència a la mà d'obra de proximitat en el nostre sistema de quotes. És lògica la solidaritat fraternal entre els que compartim casa en la serralada pirinenca, així com amb aquelles persones provinents del Prepirineu, amb les quals la majoria d'andorranes compartim arrels. Compartim ben mirat no solament arrels, sinó també destins amb l'Alt Urgell, el Pallars, la Cerdanya i l'*Ariège*. És des de cada una d'aquestes regions que arriben els nostres visitants. Gaudim d'un entorn natural privilegiat, amb la mateixa fauna i flora, per al qual les fronteres humanes són una entelèquia. Els nostres problemes es converteixen inevitablement en els seus problemes, com hem experimentat amb l'increment de preus de l'habitatge. Algunes de les grans lluites que ens esperen són compartides, entre les quals la del canvi climàtic, que s'ha palesat aquestes darreres setmanes en l'escassetat d'aigua.

La proximitat amb les poblacions més veïnes ens brinda l'oportunitat de l'intercanvi social i cultural. És l'ocasió de conèixer-nos i de reconèixer-nos com a poblacions germanes. També obre la possibilitat de la col·laboració econòmica. Un exemple en aquest sentit és la producció energètica mitjançant inversions en infraestructures conjuntes. És una mesura que permetria incrementar per mitjà de pactes preferencials la nostra autosuficiència i sobirania energètica i serà una de les apostes de Concòrdia.

Andorra ha de continuar concentrant esforços en enfortir les relacions bilaterals amb els països europeus en l'economia, en el comerç, en l'educació i la recerca. Un exemple exitós

d'acords conclusos per la via bilateral són els convenis per evitar la doble imposició que Andorra ha signat al llarg dels darrers anys.

Podem aprofitar també millor els fòrums multilaterals en els quals el país participa, a partir de la concentració articulada d'esforços i sota la batuta del Ministeri d'Afers Exteriors. En aquesta via val la pena assenyalar un millor aprofitament de les Nacions Unides. Andorra compta a l'Assemblea General de l'ONU amb nombrosos vots per a designar càrrecs i per a ocupar responsabilitats cobejades per Estats més grans. Un vot d'Andorra val el mateix que un vot de la Xina o dels Estats Units. Complirem el proper mes de juliol trenta anys del nostre ingrés a l'ONU i algunes de les possibilitats del pes magnificat que hi té el nostre país es mantenen inexplorades.

Obro ara una reflexió respecte a l'acord d'associació d'entrada al mercat únic.

M'agradaria començar destacant que el debat sobre l'acord d'associació no és principalment un debat sobre Europa. Estic segur que l'àmplia majoria d'aquesta cambra està d'acord que Andorra és europea no solament de geografia, sinó també de llengua, de tradicions i de valors democràtics. Andorra no està fora d'Europa. Andorra és Europa i Europa és Andorra. Fa anys que les negociacions amb la Unió Europea se centren en l'acord d'associació. Val la pena remarcar que l'acord d'associació és un instrument jurídic genèric que la UE ha utilitzat amb Israel, Marroc, Xile o Nova Zelanda, en matèries tan diverses com la seguretat o l'energia. Hi ha entre els països que vinc d'anomenar una dictadura, un Estat en guerra i dos països que es troben en continents diferents del nostre.

Per si sòl un acord d'associació no ens fa ser més europeus ni es tracta d'un encaix entremig de l'acord duaner i de l'accés com a membre a la UE. A Andorra sovint s'ha plantejat l'acord d'associació com una qüestió d'europisme. Posar-lo en dubte s'ha viscut com un desafiament als principis europeus i a la modernitat: com la resposta carrinclona i conservadora del privilegi; com la resposta de la dreta; com la resposta de la por. Això ha impedit un diàleg franc i realista sobre quines són les característiques que ha de tenir l'acord perquè aquest ens convingui.

L'acord que Andorra negocia formalment és d'encaix econòmic al mercat europeu. És a dir, la mesura en la qual les empreses poden fer negoci a bona part dels Estats d'Europa. Això vol dir que Andorra podria participar en un mercat de 500 milions d'habitants, però també que un mercat de 500 milions d'habitants pot participar en el nostre. A això s'hi afegeix que per poder operar amb menys restriccions en territori europeu, la UE ens demana d'adoptar les normes de les quals ella s'ha dotat. Això és comprensible. Per jugar la partida la Unió Europea ens demana que ho fem amb les mateixes cartes. Ras i curt, que les empreses competeixin amb igualtat de condicions. Som però conscients que les normes del joc estan pensades per Estats molt més grans que el nostre.

Hi ha riscos a considerar en l'entrada d'Andorra al mercat únic. Si les societats europees poden instal·lar-se amb igualtat de drets al país, podran dedicar-se a l'immobiliari? Com poden, en un escenari de lliure prestació de serveis, ser competitius els professionals liberals o les petites empreses familiars? Què fa pensar que si empreses més grans i avantatjades per economies d'escala s'estableixen a Andorra no continuaran desplaçant els nostres comerciants? Em refereixo amb aquestes preguntes solament a les amenaces i no a les oportunitats de participació econòmica que l'acord sí que ens donaria, perquè aquestes han estat àmpliament comentades fins ara pel darrer Govern.

Cap dels dubtes precedents ens pot fer adoptar de per si una posició contrària a un acord que encara està en curs de negociació. De fet, les mateixes preguntes provoquen vius debats a Mònaco i a San Marino, els dos països que ens acompanyen en aquesta aventura diplomàtica. Hem de continuar les negociacions, tot presentant, per honestedat, la informació que el Govern té. Cal també disposar d'informació addicional per poder valorar acuradament costos i beneficis. Amb aquesta finalitat és necessari disposar d'estudis d'impacte que contemplin els diversos escenaris que poden resultar de les negociacions de l'acord. Fa anys que en parlem i és urgent fer-los.

Al parer de Concòrdia i amb la informació de la qual disposem, l'acord hauria de respectar certs elements:

1. En primer lloc, l'excepció a la lliure prestació de serveis per professionals liberals de la UE al nostre país, tenint en compte que la majoria d'aquests professionals treballen de forma autònoma o en petites empreses familiars.
2. Segonament, mantenir el monopoli en el sector de les telecomunicacions. El Govern ja ho ha negociat exitosament amb l'energia. La UE té com a objectiu que totes les europees i europeus tinguin fibra òptica l'any 2030. Això Andorra ja ho havia aconseguit l'any 2016. Andorra Telecom ha reinvertit en la majoria dels seus exercicis un o més 25% dels seus ingressos. Això és impensable en un mercat de lliure competència, on les empreses fan menys inversions reals i destinen més recursos a poder competir en la captació de clients. Andorra Telecom també ha contribuït amb els seus ingressos a l'equilibri pressupostari de l'Estat. Per totes aquestes raons és important conservar el caràcter públic de l'empresa.
3. En tercer lloc, Andorra ha de poder mantenir ple control sobre la seva immigració, conservant un sistema de quotes que permeti mantenir baixa la desocupació. Això ha de ser sense cap limitació de caràcter temporal. Deixar aquest aspecte al criteri de les institucions europees en el futur seria un llast feixuc per les properes generacions. Sabem quins són els interlocutors europeus ara com ara, però desconeixem qui manarà a Europa d'aquí deu, quinze o trenta anys, i amb quins criteris es prendran les decisions aleshores.

4. Quart, és fonamental que la lliure circulació de capitals sigui sens perjudici dels límits que Andorra estableixi sobre la inversió estrangera en immobiliari. El Consell General ha de conservar la capacitat de prohibir la inversió estrangera en immobles si així ho considera.
5. Finalment considerem necessari que Andorra conservi la seva autonomia legislativa. En cap cas ha d'existir un escenari en el qual Andorra es veu obligada a acceptar futures normes europees, decidides per institucions en les quals no té ni veu ni vot, sense l'aprovació del Govern o del Consell General.

Coincidim amb la resta de forces polítiques del país que de procedir a la ratificació de l'acord, aquest s'ha de sotmetre prèviament a un referèndum. Estic segur que sigui quina sigui la progressió en aquest tema Andorra continuarà actuant amb l'audàcia amb què històricament s'ha relacionat amb els altres Estats i que romandrà unida.

La unió del nostre poble depèn de saber conservar i celebrar la nostra cultura, patrimoni i tradicions, de donar-los-hi vida mitjançant el protagonisme de les entitats i associacions que les promouen. Hem de comptar amb més recursos per custodiar la nostra memòria i el llegat dels temps passats. Podem aconseguir-ho en equilibri amb les noves reflexions a les quals ens duu l'època contemporània i que ens inspiren per agrupar-nos novament i per avançar.

Volem d'una banda energitzar la xarxa de museus existent, articulada entorn d'un relat nacional que trobi una ubicació permanent. És l'ocasió d'explicar el nostre esdevenir des de la primera presència a les valls fins al desenvolupament turístic de la segona meitat del segle vint. Aquest espai ha de servir d'antena per a dirigir als turistes cap als altres museus i ha d'estar vinculat a una estratègia de modernització dels continguts i d'aprofitament pedagògic.

Cal protegir també millor els nostres monuments. És inconcebible que passats vint anys de l'aprovació de la Llei del patrimoni cultural encara no s'hagin completat els entorns de protecció dels béns d'interès. Els entorns formen part del monument. La situació actual s'ha de redreçar complint amb les disposicions que ja preveu la llei. Alhora, cal augmentar els metres de perímetre de protecció provisional per tal d'evitar impactes irreversibles.

És necessari també assegurar una millor conservació i ús d'edificis patrimonialment significatius. En primer lloc, proposarem un ús obert a la ciutadania de Casa Rossell, un dels millors actius amb els que compta l'administració i que roman infrautilitzat amb exposicions i conferències puntuals. En segon lloc, introduïrem, en el curs d'aquesta legislatura, una proposició de llei que estableixi el dret de tempteig de l'administració sobre edificis inventariats. Això permetria que el Govern o els comuns igualin el preu de la proposta de compra dels privats.

Un dels patrimonis més valuosos del nostre país són les seves institucions. Des de Concòrdia farem el possible per recuperar les assemblees magnes, que abans de la constitució reunien a representants del Consell General, dels comuns i a ciutadanes i ciutadans amb coneixement de la matèria que s'hi tractava. Les qüestions d'estat mereixen fòrums més amplis i inclusius. Cal un espai institucional pels grans debats. També cal aprofitar els intercanvis de base; de carrera; de poble. Amb aquesta darrera finalitat presentarem en aquest hemicicle una proposició de Llei dels quarts, que desenvolupi una figura que menciona la constitució, però que avui encara no té regulació específica. Hi ha una gran oportunitat de convivència en els quarts, convertint a aquests en institucions més democràtiques i representatives; conservant la seva petita escala, però obrint-los a noves possibilitats d'intercanvi.

No n'hi ha prou amb el record per reeixir als reptes que ens esperen. Necessitem també la creativitat i l'intercanvi. Hem de fer el possible per trobar espais de referència per a les creadores i creadors del país, per a les associacions, i per a les persones interessades en l'art i la cultura. Defensarem i ens afegirem a les propostes d'aprofitament dels jardins de Casa de la Vall perquè puguin esdevenir un d'aquests epicentres. Serem advocats d'aquelles altres accions que serveixin per fer créixer la curiositat, priorititzant la contractació d'artistes locals i presentant un projecte específic per millorar la cerca d'informació a l'agenda.ad.

La fiscalitat també pot ser un gran aliat de la cultura. Proposarem al Govern i defensarem al Consell establir un tipus del 0% d'IGI per als productes culturals i augmentar la deducció de l'IRPF fins a un valor del 40% del donatiu quan aquest es dediqui a entitats sense ànims de lucre.

Estem segures que podem estimar millor el país i tot allò que és nostre al mateix temps que abracem el valor de la diferència. Sentir orgull pel nostre país, el sentiment de pertànyer a Andorra, és i ha de ser compatible amb la identitat i la cultura d'aquelles persones que han pres la decisió de deixar casa seva per viure entre i amb nosaltres.

Fa avui vint anys que el nombre d'habitants del país és pràcticament idèntic. Hi ha, en aquest equilibri demogràfic, una oportunitat de convivència estable, de compartir més i millor, i d'enfortir identitats conjuntes. Ens passa però més aviat el contrari. El mercat ha guanyat la partida a la convivència. Fa cinquanta anys un treballador del sector del comerç que no parlés el català hauria malviscut. Avui, el coneixement de la llengua és minoritari entre les persones que fan feina d'atenció al públic. La promoció dels balls i de la gastronomia, que uneixen per mitjà d'un llenguatge quotidià i universal, ha reeixit tan sols parcialment a apropar-nos entre les persones que habitem Andorra.

Hi ha una por natural i molt antiga, d'estat sobirà i petit, de reducte institucional de temps llunyans, que Andorra desaparegui. És una por que s'evoca en el debat dels criteris per obtenir la nacionalitat. En el dia a dia, però, Andorra perd identitat quan s'oblida d'una part important de la seva població i la tracta com a itinerant quan ja fa anys que s'ha establert al país.

Podem ser inclusivament amb la nostra immigració i alhora mantenir una ferma defensa de la nostra llengua, cultura i tradicions. És possible tenir un país obert als canvis culturals inevitables dels nous temps, tot conservant el sentit d'unitat nacional. És també possible sentir-se de dos indrets; ser lleial a dos pobles. La idea d'Andorra és dinàmica i canviant. Ha de conservar la coherència amb ella mateixa, però serà des de la unió de la vella saviesa i de la diversitat que reeixirem els nostres projectes.

La integració s'ha de plantejar en clau de complementaritat i no de substitució. Per aconseguir-ho és necessari plantejar els drets i les responsabilitats de les persones migrades com a dues cares de la mateixa moneda. Es tracta de trobar un nou equilibri entre obligacions i oportunitats. Aquesta corresponsabilitat implica a parer nostre el coneixement obligatori del català. Concòrdia defensarà la vinculació de la renovació del permís de residència i treball al coneixement bàsic de la llengua, tot mantenint l'àmplia oferta de formació gratuïta.

També és necessari obrir una reflexió sobre els drets de nacionalitat. Era del tot comprensible, en l'Andorra dels anys setanta, vuitanta i noranta, quan el creixement de la població era exponencial, que l'accés a la nacionalitat andorrana fos difícil. Corresponia. Era necessari perquè ens hi jugàvem la supervivència. Aquest és un argument que ja no és vàlid. Des de Concòrdia proposarem una reducció dels anys de residència per a la naturalització, unint forces amb la resta de col·lectius amb els quals compartim parer. Opinem que dels 20 anys ininterromputs que actualment requereix la llei és necessària una rebaixa a 15 anys, permetent acumular períodes de residència si a aquests no els separen molts anys.

Josep Pintat Solans afirmava l'any 1984 que és absolutament imprescindible un ensenyament andorrà, amb amorós respecte a la nostra identitat i especificitat. D'aquesta llavor n'és fruit l'escola andorrana. Ha estat l'escola de la majoria dels membres del nostre grup parlamentari. N'hem sentit el caliu i ens ha ensenyat a respectar el país. És l'escola del país. Ens alegrem en aquest sentit del possible nomenament del Sr. Ladislau Baró com a ministre, sabedors del seu compromís amb l'escola pública d'Andorra; compromís que també han compartit les darreres ministres d'Educació.

Pensem que és necessari analitzar i avaluar els resultats i l'estat de l'Escola Andorrana en el marc del PERMSEA, iniciant una reflexió transversal i de fons per a la seva millora. En

aquest procés ens han de guiar els valors originaris de l'escola, un millor aprofitament de l'entorn natural, i l'ensenyament que parteix d'Andorra, però que abraça la universalitat de l'humanisme. La natalitat decreixent del país fa possible reduir el nombre d'alumnes a les aules, garantint un ensenyament més personalitzat. També és important no oblidar el reforç progressiu de la llengua anglesa i el reforç del francès, mantenint l'ensenyament dels altres idiomes.

L'escola pública del país és molt rellevant, però també ho són la resta de sistemes educatius. És una gran sort que les mares i pares d'Andorra tinguin una capacitat d'elecció variada respecte a l'ensenyament dels seus fills. Farem el possible per a la creació, amb una proposta inclusiva per a totes les escoles, d'una xarxa contra l'assetjament als centres. Facilitarem que els estudiants de batxillerat, o de *première* i *terminale* del sistema francès, puguin cursar assignatures de forma complementària a la Universitat d'Andorra, descobrint disciplines i orientant-se cap als estudis o feines del seu interès. També farem el possible perquè s'impulsin programes optatius d'intercanvi semestral amb centres estrangers, a fi d'aprofitar l'aprenentatge de noves llengües i el coneixement local propi d'altres indrets. Finalment, defensarem una nova oferta d'educació en el lleure, també optativa i fora de l'horari lectiu, vinculada a l'entorn pirinenc, a l'excursionisme i al coneixement de la biodiversitat.

Al nostre entendre els esforços educatius s'han de centrar també en la formació al llarg de la vida, parant especial atenció a aquelles persones que han cursat pocs estudis. Parlem de l'àmplia majoria de la població i també del segment que menys eines té per trobar els complements educatius que necessita, sigui en les seves ocupacions actuals o en els projectes que es plantegin pel futur. És particularment important trobar una nova oferta formativa que se centri a millorar les competències en els sectors turístic i comercial, on es concentren la major part de les persones treballadores d'Andorra.

He parlat fa una estona de la importància central de la recerca i de la universitat per a la nostra economia. M'agradaria aprofitar per subratllar la importància de crear un Pla estratègic per a l'impuls de l'ensenyament superior, centrat en la qualitat acadèmica. És en aquest sentit valuós reforçar la Universitat d'Andorra, donant més eines al professorat, millorant la mobilitat internacional i garantint el reconeixement acadèmic i la convalidació dels estudis que s'ensenyen. És necessari també determinar nous criteris per a l'establiment de centres d'ensenyament superior estrangers al nostre país, a fi de garantir la qualitat dels estudis. Altres propostes que podem impulsar per a les universitats establertes a Andorra són el programa de doctorat en empresa, cofinançat pel sector privat, o l'establiment d'un fons dedicat a la recerca per part dels docents i investigadors del país.

Les actuacions que es duen a terme des de les administracions públiques han de tenir com a denominador comú la recerca del benestar per a les persones que viuen a Andorra. Presentarem amb aquest objectiu, durant els propers mesos, i com una de les primeres

prioritats del nostre grup al Consell, una proposició Llei del benestar. La seva raó de ser és establir objectius i crear indicadors de seguiment per tal de mesurar la qualitat de vida a Andorra. Un Estat és irremediablement fallit a llarg termini si creix sense créixer en benestar. Hem de poder mesurar i conèixer el funcionament dels serveis públics i falcar la mirada contemplant amb perspectiva analítica les possibilitats per a la mobilitat, el medi ambient, l'habitatge o les finances públiques, entre altres sectors crítics.

La proposta mencionada va més enllà de la xarxa de protecció social necessària per a acompanyar millor a aquelles persones que es troben en una situació de precarietat. Aquest darrer mecanisme és però crucial. Impulsarem, des dels nostres escons i també utilitzant la nostra veu fora d'aquesta institució, aquelles accions necessàries per protegir a les persones més desfavorides. De forma addicional a moltes de les mesures plantejades fins ara, farem el possible perquè els preus de les escoles bressol siguin més equitatius i ajustats a les rendes familiars. Exhortarem les administracions a dinamitzar recursos i serveis com el CRAE, la figura de l'educador de carrer, l'acompanyament psicològic a les persones que es troben en situació de vulnerabilitat o la implantació d'un servei de pisos compartits per a aquells individus que ja no poden romandre sols al seu domicili. És imperatiu continuar teixint la xarxa de protecció social de la qual el nostre país s'ha dotat gradualment des de la creació del Consell Executiu.

Una societat que tracta a tothom igual és una societat profundament injusta. Hem de poder i saber adaptar les prestacions públiques a les condicions de la persona. Entenem les mesures d'igualtat com a mesures d'equitat. Igualtat ha de voler dir igualtat d'oportunitats, igualtat davant de la llei i igualtat de tracte. Abraçar la diversitat al nostre país ens fa més rics. És des d'aquesta pluralitat, des de les mirades a voltes divergents, que Andorra aprofitarà plenament el seu talent i el seu esperit social. Algunes de les mesures que calen són de salvaguarda, com garantir que els drets de la dona, de les persones racialitzades o del col·lectiu LGTBIQ+ són respectats, ja sigui gaudint sense cap interferència de l'educació, la salut pública i la cultura, o assegurant la participació equitativa en el mercat de treball i en la plaça pública.

Defensarem l'equiparació dels permisos de maternitat i paternitat. En aquest darrer cas fent el possible perquè es garanteixi que l'import percebut pel segon cònjuge no supera el salari mitjà interprofessional. És aquesta una mesura de conciliació però també de repartiment de la tasca de la cura de la llar, que actualment recau de forma poderosa sobre la dona. Andorra compta amb la Llei per a l'aplicació efectiva del dret a la igualtat de tracte i a la no discriminació entre dones i homes, però aquesta s'ha de continuar desplegant. El Govern tindrà la nostra mà estesa per fer-ho realitat, alhora que vetllem per a noves propostes legislatives en aquesta matèria.

Perquè la igualtat no es centri únicament en una àrea o departament s'hauran d'adoptar mesures transversals. Hem de poder garantir que els diferents departaments del Govern tenen coneixement i apliquen mesures d'igualtat mitjançant persones delegades a aquest efecte. Defensarem fer més extensiva la formació en igualtat de gènere i diversitat per tal d'abastar tots els serveis públics que mantenen un contacte directe amb les ciutadanes i ciutadans. No hem d'oblidar mai que el ciutadà és l'origen i el destinatari de l'acció pública.

En pocs sectors és més rellevant l'acció pública que en el seu rol provisor dels serveis sanitaris. El Ministeri de Salut ha d'estar al capdavant de les polítiques sanitàries i guiar de forma més activa l'orientació del SAAS. Des de Concòrdia advocarem per recuperar el Pla de salut integral que fa anys van dissenyar professionals del país i que finalment no ha estat desplegat. Considerem també necessari implementar una guia de bones pràctiques clíniques i assistencials i assegurar-nos que els Centres d'Atenció Primària disposen d'un metge de capçalera durant el dia. També farem una proposta de reforma de la Unitat de Conductes Addictives per assegurar l'anonimat i confort dels seus usuaris.

Pel que fa a la CASS, promourem la universalització del règim del tercer pagador, que s'ha demostrat darrerament que no representa un sobrecost per la parapública, i que en canvi facilita de forma important les gestions i l'accés als serveis mèdics de les persones amb menys recursos. Proposarem també la creació de la figura de cuidador de la llar, un rol que haurien de poder adoptar les persones amb familiars a càrrec a fi de mantenir la cotització durant el temps en el que practiquen tasques de cura.

És rellevant parlar també sense embuts sobre la posició de Concòrdia respecte a l'avortament. Des del moviment que represento defensarem el dret de la dona a decidir sobre el seu embaràs en terminis mèdics raonables. El primer pas a dur a terme de forma àgil és procedir a la despenalització de la pràctica, examinant posteriorment la legalització. És important prendre en consideració els efectes que una modificació d'aquestes característiques pot tenir en l'equilibri institucional. Iniciarem per tant, de forma prèvia a introduir una proposició de Llei per a la legalització de l'avortament, converses amb els serveis d'ambdós coprínceps. La finalitat d'aquestes trobades ha de ser la de reduir al màxim l'impacte d'una mesura que és necessària al llarg d'aquesta legislatura. Repeteixo, la proposta del nostre partit és despenalitzar l'avortament en els propers mesos i dur a terme una segona modificació durant aquests quatre anys per regular concretament la pràctica.

El Copríncipat no ha de ser un límit sinó un orgull. Ha de ser una part integrada i coordinada del nostre Estat. Hem de poder mirar cap al passat per construir el futur. Córrer massa per modificar una herència històrica de set-cents anys seria una equivocació, però hem de fer el possible per compatibilitzar la institució amb el dret a la interrupció voluntària de l'embaràs. És una qüestió no solament de drets socials, sinó també de dignitat i d'imatge internacional del Principat.

Deia Òscar Ribas Reig en el seu primer discurs com a cap de Govern que hem d'aconseguir que els "diversos serveis no siguin uns edificis monolítics, independents i introvertits, a fi que sigui una administració menys etèria, més àgil i harmoniosa, amb diversitats fecundes, amb efectius de talla humana i amb circuits més curts entre els problemes i la decisió, entre la pregunta i la resposta".

El Govern, els comuns i el Consell General han d'actuar de formar concertada, com els diferents òrgans d'un mateix cos. No podem deixar en mans de la generositat puntual o de la solidaritat esporàdica l'organització coordinada dels recursos públics. Proposem en aquest sentit, que no solament el Govern, com ja és habitual, sinó també els comuns, participin lliurement a les comissions legislatives en les matèries de la seva competència. Proposarem també estudiar les redundàncies i solapaments, tant en personal com en serveis, que existeixen entre el Govern i els comuns, a fi de disposar de millors instruments de planificació nacional.

No hi ha set andorres. N'hi ha una. És incompreensible que en ple segle vint-i-u els límits entre les parròquies no estiguin definits i que els comuns es gastin diners públic per disputar-se entre ells el territori. És anacrònic que a l'hora de determinar per on passa la ratlla invisible dels límits administratius es faci feina de detectius, buscant creus a les pedres i desenterrant antics documents dels arxius. El fet que la majoria dels límits territorials no estiguin definits provoca inseguretats jurídiques als titulars dels terrenys privats que se'n veuen afectats i fa impossible una gestió plena dels recursos per part de l'administració. El rol del Consell General pot i ha de ser cabdal per definir, juntament amb els comuns, límits entre les parròquies que tinguin un caràcter clar i definitiu. Això alliberaria als comuns per un millor ús dels seus recursos, evitaria pèrdua de temps i malentesos, i deixariem de confiar a la justícia una qüestió que no ha deixat mai de ser política.

Farem el possible per garantir durant la propera legislatura la independència de FEDA, Andorra Telecom, el Raonador del Ciutadà i les agències que depenen del Consell General, per mitjà del concurs de mèrits en el nomenament dels alts càrrecs. Aquest procediment ha de garantir la independència política i reforçar la competència tècnica de les persones que finalment ocuparan aquestes feines.

Més enllà de la participació puntual, és important que l'elecció de les persones que ens representen al Consell General i als comuns sigui representativa. Les nostres institucions han d'estar guiades per les veus de les diverses sensibilitats que conviuen a Andorra. Assegurar-nos que aquestes estan representades de forma equitativa hauria de ser una prioritat d'Estat. La constitució estableix que la meitat de les conselleres generals s'elegeix a les parròquies. No havent-hi avui encara el consens social i polític necessari per modificar la Carta Magna, des de Concòrdia proposem que a les parròquies, en les eleccions generals,

es voti directament a les persones. Això vol dir que obtindrien l'escó territorial els dos candidats amb més vots. Seria així de simple. Es tracta d'un sistema de llistes totalment obertes i desbloquejades. Pel que fa a les eleccions comunals defensem l'elecció proporcional de les conselleres i consellers.

Ens assegurarem també de donar noves possibilitats a la justícia, finalitzant la legislació existent en matèria de dret civil, modernitzant el procediment concursal i elaborant un nou Codi Penal que s'adapti als temps moderns. També treballarem, conjuntament amb les patronals, sindicats i els col·legis professionals per promoure la mediació i l'arbitratge com a eines que permetin alleugerir la càrrega contenciosa que alenteix l'activitat de la Batllia.

Quant a la designació dels membres de les instàncies judicials, proposarem a aquest Consell una modificació per tal de fer possible l'accés a la carrera judicial mitjançant un torn extern que tingui en compte l'experiència provada de les candidates a batlle. També durem a terme les proposicions de llei que corresponguin per tal de garantir l'experiència dilatada dels membres del Tribunal Constitucional, que en cap cas haurien d'haver ocupat un càrrec polític en els anys anteriors a la seva designació. És també el cas dels membres del Consell Superior de la Justícia, que haurien de gaudir d'una àmplia experiència en matèria legal i contenciosa, sense haver ocupat un càrrec polític en els anys previs al seu nomenament.

He parlat d'estimular els sectors productius que siguin més dinàmics i que aportin més valor. Han de ser precisament aquests els que contribueixin en grau més als recursos de l'Estat. Reduir el deute ha de ser possible contenint la despesa en els moments menys amables. És un sacrifici dur, però necessari per a la sostenibilitat de les finances públiques. Ara bé, l'Estat ha de compensar els deutes del passat, sobretot, mitjançant l'augment dels ingressos en els períodes de creixement. Proposem, amb caràcter immediat, la redacció d'un pla de retorn del deute que sigui presentat en aquesta cambra.

Considerem que l'administració ha de vetllar per complir les seves obligacions en el pagament de béns, serveis i ajudes públiques. Farem el possible per modificar les normes actuals perquè el Govern i els comuns satisfacin els càrrecs pendents en un termini de 30 dies, a partir del qual haurien de començar a aplicar els interessos de demora. L'administració pública ha de complir amb els seus compromisos. També ha de ser molt transparent en la seva despesa i ingressos. Controlarem i si escau sol·licitarem al Govern que la detalli més. Correspon, a tall d'exemple, però de forma molt significativa, fer referència a la informació sobre els crèdits tous concedits durant la Covid. Encara desconeixem quines van ser les empreses destinatàries d'aquestes ajudes. Això dificulta l'anàlisi sobre el no retorn d'alguns dels crèdits concedits. M'agradaria recordar el vell adagi que "el sol és el millor desinfectant".

El deute ha de servir per finançar despeses que tinguin un caràcter extraordinari i en cap cas s'ha de convertir en una crossa necessària per a les despeses corrents del Govern i dels comuns. Andorra fa anys que ha abandonat la seva prudència centenària en l'administració dels cabals públics. Seria equivocat apuntar en aquest sentit únicament a la gestió de DA. El creixement més agut del deute andorrà va tenir lloc entre els anys 2005 i 2009. Hem patit posteriorment la crisi dels actius *subprime* i la de la Covid, amb les quals el deute ha continuat augmentant. Malauradament això ha vingut acompanyat d'una despesa molt baixa en inversió real durant els darrers dotze anys. La recepta davant d'aquesta diagnosi és la de la sobrietat en la despesa i l'augment en la inversió, capitalitzant a poc a poc les administracions del país.

El deute públic continuarà sent necessari per finançar projectes estratègics que van més enllà dels serveis ordinaris de l'administració, però hem de ser molt conscients que a llarg termini constitueixen una transferència intergeneracional de benestar. Són recursos del futur que s'inverteixen en el present. És una hipoteca sobre l'Andorra de les nostres filles i fills, o netes i nets.

La pressió fiscal està íntimament lligada no solament al deute contret, sinó també als serveis públics que l'administració ofereix i als recursos patrimonials dels quals disposa. Hem d'augmentar en aquest sentit la capacitat del Govern, dels comuns i de les empreses parapúbliques d'arrendar i de concessionari espais, sempre per un temps limitat i seguint criteris de lliure concurrència. És aquesta una referència que serveix també pel procediment administratiu seguit en el projecte Grífols, que no va permetre la competència per part d'altres empreses i la majoria de documentació del qual no coneixem encara. És clau en tot cas rendibilitzar els serveis i donar un millor ús al patrimoni per mantenir una fiscalitat equilibrada i competitiva. Andorra ha de fer el possible per no incrementar els impostos. Això és, al nostre criteri, amb algunes excepcions que és important mencionar.

La primera d'aquestes és respecte a l'Impost de Societats i a l'Impost sobre la Renda de les Persones Físiques. És necessari, en ambdós casos, reduir les bonificacions, que provoquen una distància gran entre el tipus del 10% definit per llei i el que efectivament es paga. Això és així ja sigui en les obligacions que afecten les empreses o a les persones en l'IRPF. Aquesta mesura s'ha de combinar amb la millora dels serveis d'inspecció tributària per tal de garantir que beneficis i rendes declarats es corresponen amb el negoci que s'ha practicat.

Més enllà de la tributació, defensarem la concentració dels recursos per evitar els solapaments de càrrecs i funcions en el si de l'administració pública. Una intervenció d'ampli suport, n'estic segur, entre la majoria de les persones avui presents, és la creació d'una agència tributària única per al Govern i els comuns, a fi de reduir la despesa i el frau. La cooperació internacional també ens pot ajudar a millorar en els procediments actuals. Advoquem per a l'intercanvi de bones pràctiques entre l'Autoritat Financera Andorrana i

el Banc de França, i per redoblar els esforços en la cerca d'un prestador d'última instància. En últim lloc, proposarem la simplificació del sistema de presentació de comptes davant de l'Agència Tributària per alleugerir la càrrega de les petites empreses i dels autònoms, que representen dos terços de la nostra economia.

Som conscients que sovint les mesures imperfectes són també imprescindibles per poder avançar. La política és un equilibri entre moltes prioritats i certes reformes requereixen consensos amplis. En aquests consensos és impossible que totes les parts participants obtinguin allò que desitgen, però totes poden apropar-s'hi. Una reforma que requereix aquest acord coral és la del fons de pensions de la Caixa Andorrana de Seguretat Social. És sens dubte una de les crisis més pregones que afronta el nostre país. Avui, la diferència entre els fons que la CASS té a la caixa i els seus compromisos contrets es comptabilitza en els milers de milions d'euros. Milers de milions d'euros. És un deute ocult, però és una amenaça financera real.

Pensar que amb les condicions actuals aquesta crisi es resoldrà per si sola és tancar als ulls davant d'una realitat temible. Si l'hora és greu i la reforma a emprendre és profunda, perquè afecta no solament a les generacions actuals, sinó també a les futures, es fa necessari un consens ferm i estable, que es mantingui independentment de la força política qui ocupi la tercera planta de la Seu del Govern en els anys i decennis venidors.

Tenim un sistema de pensions dissenyat l'any 1968, pensat per l'economia i la demografia d'altres temps. S'han dut a terme reformes puntuals del mateix per part dels governs anteriors a l'actual que han ajudat a equilibrar el sistema. És així tant en l'increment *paulatí* del percentatge de cotització com amb l'adaptació del valor del punt. Hem de ser però clars: és imprescindible una reforma més profunda per equilibrar un sistema contributiu que, ara per ara, no pot fer front a la jubilació de la generació del *baby boom*. Un element central d'aquesta reforma ha de ser la solidaritat, comprenent que la capacitat d'estalvi d'aquelles persones que han percebut més ingressos al llarg de la seva vida laboral ha estat també major. Serà necessari reduir els increments marginals per cada punt cotitzat en les pensions més altes fins a arribar a un sostre efectiu, alhora que s'augmenta l'impacte del punt en les pensions més baixes. També cal augmentant l'aportació de forma proporcional als ingressos per als autònoms que més cobren. Són totes aquestes mesures que, al meu entendre, veiem de forma similar entre totes les forces de l'arc parlamentari.

Seria tendenciosos no admetre que dins del debat que vindrà haurem de plantejar obertament l'increment d'algunes cotitzacions, la implantació de sistemes d'assegurança complementària i explorar altres mecanismes de reducció de despesa. Hi haurà lloc però, n'estic segur, per altres mesures creatives que no impliquin limitacions per a les persones cotitzants o per aquelles que ja s'han jubilat. N'és un exemple incentivar la continuïtat en el mercat laboral després de l'edat de jubilació per aquelles persones que així ho desitgen,

promovent l'allargament de la vida professional de treballadors i d'empresàries. Repeteixo, això hauria de ser així per aquelles persones que així ho desitgin i sense augmentar obligatòriament l'edat de jubilació.

La revisió del sistema públic de pensions ha de ser amb independència d'altres mesures que rectifiquen disfuncions del sistema. Advoquem en aquest sentit per crear la figura d'activitat econòmica intermitent, permetent tenir cobertura sanitària pública i cotitzar a microemprenedores i a prestadors puntuals de serveis que treballen de forma autònoma. Entren dins d'aquesta categoria els petits productors agrícoles, els serveis de classes particulars, o altres formes de treball menester que no tenen una continuïtat estable en el temps.

M'agradaria parlar breument d'aquesta assemblea, infinitament més important que cap de nosaltres i amb arrels que s'endinsen profundament en els segles. D'ella emana la força d'acció del Govern i el debat d'investidura d'avui n'és la prova.

Aquest hemicicle i sobretot l'antiga Casa de la Vall tenen en l'imaginari de les persones que hem crescut a Andorra un gran poder simbòlic. És la força que atorguen les institucions antigues i els espais que han encambrat segles de debat i de decisions. És una força de generacions, que ens pot empènyer a honorar als consellers que ens han precedit, conservant el tarannà del nostre poble, però vetllant alhora per les generacions futures.

Durant els darrers trenta anys hem viscut un desplaçament del poder polític a l'executiu. Es tracta d'un procés comprensible quant a l'organització dels serveis públics, que han crescut de forma considerable. És però des del Govern des d'on s'ha redactat la majoria de les nostres normes els darrers anys. A aquesta transformació l'han acompanyada dos fenòmens.

1. El primer d'ells és una pèrdua de singularitat de les nostres lleis, massa sovint fetes per assessors amb la referència de les normes catalanes, o amb la intenció d'homologar Andorra amb el seu entorn. El resultat són propostes que no sempre encaixen amb la mida i condicions del nostre país. Quan legislem sense tenir en compte la nostra mesura hi perdem identitat i competitivitat.
2. En segon lloc estem vivint un excés de regulació, que previsiblement encara augmentaria més d'entrar plenament al mercat europeu.

Dos exemples d'aquesta manera de legislar són la Llei qualificada de protecció de dades personals i la Llei de la contractació pública. En el primer cas s'estableixen mesures pròpies d'un Estat gran, provocant sobre costos i confusió a les empreses del país. En el segon, la llei és tan similar a l'espanyola que de vegades n'és una traducció literal, i oblida l'experiència

de les administracions públiques del país aplicant la llei anterior, provocant incertesa i dificultats d'adaptació al nou sistema.

El Consell General és un dels millors instruments que té Andorra com a agent de debat i de transformació. Creguem-nos que l'intercanvi de fons i a la recerca de l'interès col·lectiu és una de les claus de volta de la prosperitat andorrana. Allí on la tasca del Govern pot ser essencial per administrar el present d'Andorra, la del Consell ho pot ser per generar idees, crear consensos i projectar Andorra en l'avenir. Un bon exemple n'és "Andorra reptes de futur", una iniciativa que ha gaudit del suport de tots els grups polítics i també del Govern durant la legislatura passada, sota l'empara d'una excel·lent sindicatura.

S'ha tingut seny a cabassos a l'hora de decidir com havia de ser Andorra durant els darrers anys. Hem de conservar el seny. Però hem de fer més viva també l'alegria per Andorra. Deien amb paraules pràcticament idèntiques els síndics Francesc Cairat i Francesc Cerqueda que el nostre país i el nostre poble és petit i humil, però gran en compartir esforços, inquietuds i camins de futurs. El fet que algun dels camins als quals al·ludien els "Francescs" sigui pedregós és no solament inevitable sinó també desitjable, perquè ens servirà per demostrar que als grups parlamentaris d'aquest hemicicle i també, n'estic segur, al Govern, ens guia la lleialtat al país. Que l'interès col·lectiu serà respectat i que aquest és molt més que la suma d'alguns interessos individuals. El camí pedregós en cap cas ens ha de fer desviar la mirada. Ans al contrari. De la mateixa manera que nedar contra corrent enforteix els músculs, la travessa que comença enfortirà la nostra voluntat. Els prejudicis i les injustícies més grans es fan a l'hora d'escollir entre allò que és just i allò que és fàcil. Estic segur que no tindrem por, cap de les persones aquí presents, a l'esforç i al sacrifici si és per defensar les nostres conviccions i per cuidar millor Andorra.

A Concòrdia no tenim enemics, ni tan sols rivals. Som aquí per construir, en el sentit estrictament figuratiu. Tant de bo les victòries del proper cap de Govern i del Govern siguin nombroses, perquè són també les nostres victòries de país. Serà tan important per a nosaltres defensar les nostres idees en aquesta cambra com conservar preciosament l'amabilitat, la decència i el bon humor. Mantindrem sempre la mà estesa al Govern que es conformarà, però també als comuns i a cada grup parlamentari i persona asseguda en aquest hemicicle. Viurem inevitablement asprors, dificultats i defallences, però ens seguirà unint molt més del que ens separa. Abocarem l'energia poderosament a millorar la qualitat de vida a Andorra, perquè gastar-la en confrontacions superficials seria negligent i deslleial a les nostres institucions. Apel·lem doncs a l'energia i a la il·lusió.

Senyores i senyors,
Moltes gràcies i visca Andorra.